

Dr. Kákai László

Nonprofit szektor és szervezetek
definíciója

Pécs, 2005. szeptember 27.

Civil szféra fogalmai

- a személyes és anyagi erőforrások önkéntes mobilizálása a közjó érdekében;
- az állam korlátozása az ellenőrzés és a kiegészítő vagy alternatív szolgáltatás révén;
- a pluralizmus biztosítása a korábban monopolizált állami szférával szemben;
- a társadalmi innováció, a kreativitás és kísérletezés szabadságának megőrzése a bürokratizálódás ellenében.

Civil szféra fogalmai

- *magán-, azaz nem állami szervezetek*, ami azt jelenti, hogy a civil szervezetek közvetlenül nem függenek a kormányzattól, nem tagolódnak be az állami szektorba, azaz sem jogilag, sem intézményesen nem tartoznak az állami szférába.
- *Önszerveződés*, amely jelenti saját akarat-elhatározáson alapuló, önkéntes szerveződést és ennek működési elvei önálló kialakulását és meghatározását.
- *Profitszétosztás tilalma*, ami azt jelenti, hogy a szervezeteket nem profitcélok vezérlik, ezért nem tartoznak a piaci szektorhoz.
- *Intézményesültség, önálló jogi személyiség*, amely azt jelenti, hogy a szervezetek alapításának és nyilvántartásba vételének a nemzeti jogrendben meghatározott szabályozása létezik. Tehát a szervezeteknek vezetésük, eljárási és működési szabályzatuk van és folyamatos működés jellemzi őket.
- *Önszabályozás, önigazgatás*, amely alatt a saját szervezetre, működésre, tevékenységre vonatkozó önálló normaalkotást, valamint a szervezetben meghatározott közös célok elérése érdekében hozott döntések önálló végrehajtását és azok ellenőrzését kell érteni.

Civil szféra fogalmai

- *Önkéntesség, öntevékenység, jótékonyság*, amelynek legalább egy minimális szintje kell megtalálható legyen egy szervezetben, ami nemcsak a tevékenységre, a vezetésre, hanem az adományokra is vonatkozik.
- *Közhasznúság, a közjó szolgálata*, ami azt jelenti, hogy a szervezetek tevékenysége – közvetlenül vagy áttételesen – a tágabb közösség érdekeit szolgálja, hozzájáruljon a társadalom egészséges működéséhez.

Civil szféra fogalmai

- a *nem kormányzati szervezetek* (Non-Governmental Organization, továbbiakban NGO),
- az *önkéntes szervezetek* (voluntary sector),
- *nonprofit szervezetek* (Nonprofit Organization, továbbiakban NPO).

NGO-k jellemzői

- Az NGO-kat nem a személyes haszonszerzés céljából hozták létre;
- Az NGO-k önkéntes alapon szerveződnek;
- Az NGO-kat szervezett formájuk és bizonyos mértékű intézményesültségük megkülönbözteti az informális és ad hoc társaságoktól;
- Az NGO-k függetlenek a kormánytól és más állami intézményektől, a politikai pártoktól vagy gazdálkodó szervezetektől;
- Az NGO-k célja, hogy a nyilvánosság előtt a társadalmi jólétért egy szűkebb csoport az egész közösség érdekében működjenek.

Önkéntes szervezetek jellemzői

Funkciók szerint:

- Szolgáltatást nyújtó vagy gondoskodó;
- Érdekképviselőt ellátó;
- Önségítő vagy kölcsönös segítséget nyújtó;
- Forrás és koordináló szervezetek.

Perry 6 szerint:

- Formalizált, mely maga rendelkezik saját kormányzati eszközeivel;
- Meghatározott kööttségek érvényesek rá nettó jövedelme korlátlan szétosztására vonatkozóan;
- Több mint egy nonprofit szervezet, mert teljes mértékben korlátozott a vezetők és a tagok bármilyen részesedése a nettó jövedelemből;
- Nem politikai párt, nem egyetem, nem szakszervezet, nem sportklub, nem üzleti vagy szakmai szervezet és nem egyház.

Funkcionális értelmezés

A csoportosítások a nonprofit szervezeteket a betöltött közös funkciók és a vállalt szerepek szerint értelmezik, arra keresik a választ, hogy miért, milyen célra jönnek létre nonprofit szervezetek, és milyen hatással van működésük a társadalomra.

Christoph Badelt

Elméletében a formális kritériumok, mint például a szervezeti forma, a szervezetnagyság, stb. és a relatívabb társadalmi, politikai beágyazódás szempontjai mellett a szervezetszociológiai megközelítéssel (közigazgatáshoz közelálló, bázisközeli és gazdaságközeli nonprofit szervezetek) direkter ragadható meg a nonprofit szektor számos szervezettípusa

Funkcionális jellemzők

Lester M. Salamon és Helmut K. Anheier által kidolgozott kategóriarendszer:

Intézményesültség

- Kormánytól való függetlenség
- Önkormányzatiság
- Profitszétoosztás tilalma
- Önkéntesség, öntevékenység

Nonprofit Szervezetek Nemzetközi Osztályozása (*International Classifications of Nonprofit Organizations*)

Funkcionális jellemzők

Kuti Éva a magyar nonprofit szervezeteket a domináns tevékenység és az általuk elsődlegesen betöltött funkciók alapján osztályozta:

- adományosztó, adománygyűjtő,
- szolgáltatásokat nyújtó,
- érdekvédelmi,
- felhalmozási célú,
- önsegélyező jellegű,
- társadalmi érintkezést szolgáló, klubjellegű szervezetek,
- korábbi állami igazgatási tevékenységet „átvállaló” köztestületek.

Funkcionális jellemzők

Sebestény István, aki a következő dimenziókat ajánlja vizsgálati szempontként: Ki? (kik alapították a szervezetet, és milyen formában működik) Mit? (milyen tevékenységet folytat) Kinek? (milyen sokaság érdekeit, igényét tartja szem előtt) Hogyan? (milyen eszközökkel kívánja az adott célt elérni) Miért (milyen cél elérésére törekszik :

- *Önkiszolgáló ,*
- *Csoportkiszolgáló szervezetek ,*
- *Közszolgáló szervezetek ,*
- *Céltámogató szervezetek ,*
- *Többcélú adományozó szervezetek ,*
- *Közszolgáló- adományozó szervezetek ,*
- *Üzleti szervezetek .*

A társadalmi önszerveződések kormányzati nézőpontból

Stumpf István szerint:

- *Az országos civil érdekegyeztetési tömörüléseket, fórumokat.* Ezeket a szervezeteket gyenge konfliktusviselési képességük és vitatott legitimitásuk miatt a kormányzat nem tekinti kemény tárgyalópartnernek (ilyen például a TESZ, TET, Társadalmi Kerekasztal, Civi Kerekasztal, Civil Parlament, stb.).
- *A réteg- és szociális érdekképviselőket,* melyek érdekérvényesítő képessége nagyban függ az általuk képviselt rétegtől (ilyen például a Nagycsaládosok Országos Szövetsége, Nyugdíjasok Országos Képviselőlete, Magyar Nők Szövetsége, Levegő Munkacsoport, stb.).
- *A korporatív szervezeteket,* melyek a leginkább átlátható szervezeti és intézményi struktúrákkal, szabályozott döntési kompetenciákkal rendelkeznek (például az Érdekegyeztető Tanács, Szakszervezetek, Kamarák, stb.).
- Végül a nonprofit szervezeteket, ezen belül az alapítványokat, szolgáltatást nyújtó, valamint az önsegélyező szervezeteket.

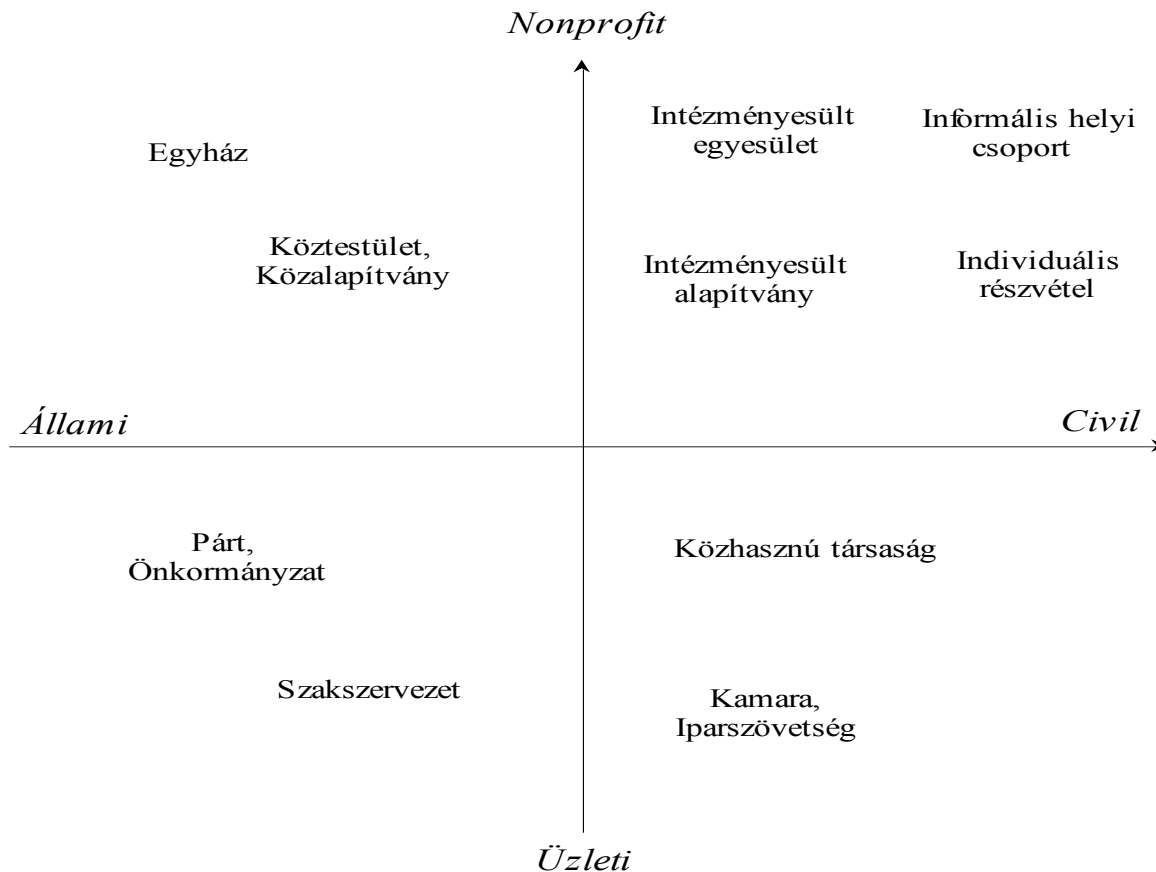

A civil szervezetek az állam és intézményei, az önkormányzatok és a polgárok egymás közti viszonyai alapján

Kemény László szerint:

- Azok a szervezetek, amelyek magukra vállalják – többnyire az állam által finanszírozottan – az állam által el nem látott feladatokat.
- Adományt gyűjtő és karitatív célokra vagy más lakossági igényeket kielégítő feladatokra szerveződött alapítványok.
- Olyan (főleg külföldről származó) szervezetek, amelyek már rendelkeznek anyagi forrásokkal, s módjukban áll adományokat osztani (pl. Máltai Szeretet Szolgálat, Soros Alapítvány, stb.).
- Önművelő, önfejlesztő közösségek, öntevékeny művelődési, szabadidős szervezetek.
- Lokálpatrióta, városvédő és településeket fejlesztő szervezetek.
- Konkrét lakossági érdekek képviselőire, védelmére a lakosok által létrehozott és részvételükkel működő szervezetek (pl. Létminimum Alatt Elők Társasága).

A civil-nonprofit szektorba tartozó szervezetfajták

Forrás: Fülöp S. 2002:173.

A különböző típusú nonprofit szervezetek funkciói és szerepkörei

Funkciók, szerepek	Magán alapítvány	Köz-alapítvány	Egyesület	Köztestület	Gazdasági érdekképviselő	Szakszervezet	Közhasznú társaság
Civil társadalmi szerepek							
Társadalmi részvétel	X		XX		X	X	
Tiltakozó mozgalmak	X		XX	XX	XX	XX	
Proaktív érdekérvényesítés	X		XX	XX	XX	XX	
Társadalomlélektani szerep	X		XX		X	X	
Gazdasági szolgáltató szerep							
Szolgáltatási innováció	XX		XX				X
Szolgáltatási szerep	X	X	X	X	X		XX
Adománygyűjtés és -osztás	XX						
Állami támogatás elosztása	X						

xx – Kiemelkedően fontos szereplő

x – Fontos szereplő

Forrás: Kuti, 2008: 12.